

VAN GHELUWE'S GENOOTSCHAP, op 23 december 1878 te Brugge opgericht met het oog op de volksontvoogding.

Een Brugse arbeidersvereniging, in 1876 ontstaan onder invloed van het Willemsfonds, met een ziekenfonds en een coöperatieve slagerij, werd op 23 december 1878 het Van Gheluwe's Genootschap, zo genoemd naar Leo van Gheluwe, directeur van de Vlaamse muziekschool te Brugge en componist. Het Genootschap wilde buiten de partijstrijd blijven. M. Basse noemt Julius Sabbe en J. Herrebout als stichters. In 't Zal, in 1928 door het Genootschap uitgegeven, worden als

stichters vermeld : Alexander Boey, Edmond Geerolf, mevrouw H. Calliouw en O. Barbiana.

De vereniging beschikte over een bibliotheek (sedert 1890), een toneelzaaltje en een school voor aankomende jeugd. De boekencatalogus van 1904 vermeldt 920 titels van Nederlandse boeken en 155 van Franse. In 1906 werd de bibliotheek in die van het Willemsfonds opgenomen. Het Van Gheluwe's Genootschap noemde zich toen Kring der oud-leerlingen der Brugsche volksscholen. In 1891 kwam in het genootschap een turnafdeling tot stand.

Van maart 1897 af droeg het kandidaten voor bij de verkiezing voor de werkrechtshraden, nadat het zich in 1894 had hervormd tot een gilde van ambachten en een arbeidsbeurs had opgericht. Bij de verkiezing kwam het genootschap op met een Vlaams en vooruitstrevend programma. Zijn kandidaten werden door de daensisten „logemannen” genoemd. Ze behaalden iets minder dan tweevijfden van de stemmen. In mei 1899 nam het Genootschap, dat een neiging tot kartelvorming met de socialisten vertoonde, deel aan de strijd tegen de evenredige vertegenwoordiging en voor het algemeen stemrecht.

Toen het in 1903 een kwart eeuw bestond, dichtte Julius Sabbe een vlaggelied voor het Van Gheluwe's Genootschap :

„Fier ontrollen wij de vaan...

Ook werd ons op school geleerd

Vlaanderens taal ons hart te geven...”

Wegens zijn meer Vlaamse en democratische instelling kwam het genootschap in conflict met de liberale Associatie, wat in januari 1912 leidde tot een splitsing in Van Gheluwe's Genootschap en De liberale Volksbond. In 1912 zouden een aantal leden van het genootschap voor de lijst van priester Fonteyne (de Brugse daensist) hebben gestemd. Na deze verkiezing werd dr. Dumon voorzitter van het genootschap, dat toen 1228 leden telde. Dumon werd na de Eerste Wereldoorlog als activist ter dood veroordeeld. De liberale volksvertegenwoordiger Jules Boedt werd toen voorzitter. Voortaan zou het genootschap de lijn van de liberale partij volgen.

Op 7 april 1928 vierde het Genootschap zijn vijftigjarig bestaan. Het doel werd opnieuw omschreven : het officieel lager onderwijs ondersteunen en verdedigen met alle wettelijke middelen; vriendschappelijke betrekkingen tussen de leden onderhouden; voordrachten houden, toneelspel beoefenen; leerlingen die zich op de lagere school onderscheiden en hogere studie willen doen, ondersteunen, en ten slotte elkaar helpen op materieel gebied.

Het Van Gheluwe's Genootschap stond in 1928 nog als de meer democratische vleugel van de liberale partij naast de Liberale Associatie. Bij de oprichting van de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV) in 1961, versmolten beide tot het Brugs Verbond van de PVV. Nu bestaat nog de vzw Van Gheluwe's Genootschap, die geen andere activiteit uitoefent dan het beheer van het onroerend goed waar de Brugse PVV-organisaties zijn ondergebracht.

LITERATUUR : *Het Jubelfeest van ons Willemsfonds*, in *De Brugsche Beiaard*, jg. 12, nr. 18 (30 april 1892); - M. Basse, *De Vlaamse Beweging van 1905 tot 1930, II* (1933); - R. van Eenoo, *Een bijdrage tot de geschiedenis der arbeidersbeweging te Brugge (1864-1914)* (Interuniversitair Cen-

trum van Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 1959); - J. Vandamme, *Het bibliotheekwezen in Brugge vóór 1920* (1971).

MARCEL BOEY